

Bojan Horvat

Zavičajni muzej Poreštine – Museo del territorio parentino

Decumanus 9, HR-52440 Poreč

bojan.horvat@hotmail.com

Mario Visintini – zaboravljeni talijanski zračni as iz Poreča

Prethodno priopćenje | Preliminary communication

UDK 355.354.-05 Visintini, M.

355.354(497.5)~1939/1945~

355.354(450)~1939/1945~

Primljeno | Received: 31. X. 2014.

Izvadak

U ovom će članku biti riječi o jednom znamenitom Porečanu, zračnom asu Mariju Visintiniju, dosad potpuno nepoznatom hrvatskoj (i jugoslavenskoj) historiografiji. Iako je o njemu objavljeno mnogo radova, dosad ne postoji nijedna potpuna biografija. Pri pisanju ovoga rada korištena je dosad objavljena literatura, arhivski materijal, novinski članci i razgovori sa suvremenicima.

Sintesi

Questo articolo tratta la vita di un noto parentino, asso dell'aviazione, Mario Visintini, finora completamente sconosciuto alla storiografia croata (e jugoslava). Ancora oggi non esiste una biografia completa di questo parentino nonostante siano stati pubblicati numerosi articoli e libri sulla sua vita. Nell'analisi della sua vita sono stati consultati i libri finora pubblicati, articoli dei giornali e fonti orali.

Ključne riječi: Poreč, Mario Visintini, Drugi svjetski rat, talijanske Kraljevske zračne snage

Parole chiave: Parenzo, Mario Visintini, Seconda guerra mondiale, Regia Aeronautica

Dosad je objavljeno više knjiga i stručnih članaka o Mariju Visintiniju, ali nijedna potpuna biografija. Još za vrijeme Drugoga svjetskog rata objavljene su prve publikacije o njegovu liku i djelu. Radi se o dvije knjižnice, jednoj Silvija Platena *Visintini il pilota solitario* (*Visintini, pilot samotnjak*), kao

dio serije „Junaci našega rata“, i drugoj *Il mitragliere alato* (*Leteći mitraljezac*) Arnalda Geraldinija. Oba su djela tiskana 1942. u Rimu, no iako su nastala iz propagandnih razloga, daju dobar početni temelj za daljnje istraživanje. Njihova je vrijednost u tome što su u njima objavljeni sadržaji pisama koja je Mario slao majci. Nijedan od ovih autora ne navodi arhivski izvor, no postoji mogućnost da su obojica posjetili Poreč i dobili pisma osobno od majke. U knjižicama je uglavnom opisano školovanje i sudjelovanje u Španjolskom građanskom ratu, dok je najslavniji dio njegove karijere opisan u jako kratkim crtama, što je i razumljivo zbog potpunoga nedostatka primarnih izvora. Prvu poslijeratnu Visintinijevu biografiju napisao je Federico Pagnacco, ali također vrlo šturo i nekritički.¹ Na temelju tih radova nastala je možda najpotpunija i najopsežnija Visintinijeva biografija iz pera Giannija Bianchija.² Kako sam autor piše o sebi, radi se o entuzijastu i amateru, nikako o povjesničaru, što je itekako vidljivo u knjizi. Iako na kraju nema popisa korištene literature i izvora, iz samoga se teksta može zaključiti odakle je autor crpio podatke. Unatoč tome, radi se o neizostavnom djelu jer objavljuje zanimljive fotografije, kao i nekoliko važnih dokumenata vezanih za Visintinijev život. Za rekonstruiranje njegovih zračnih pobjeda važna su djela švedskoga povjesničara Håkana Gustavssona i talijanskoga povjesničara Ludovica Slonga, koji u svojim knjigama o dvokrilcima u Drugom svjetskom ratu³ donose kratke Visintinijeve biografije i na temelju britanskih izvora rekonstruiraju njegove zračne pobjede. Nijedan od ovih autora detaljnije ne rekonstruira Visintinijev život prije odlaska u rat.

Pri rekonstruiranju njegova života prije stjecanja vojne slave najviše sam se koristio časopisom *In strada granda* u izdanju Famiglie parentine, udruženja Porečana u egzilu, gdje su objavljene brojne fotografije, ali i sjećanja nekoliko Porečana koji su imali priliku upoznati Marija Visintinija. Treba spomenuti i knjigu povjesničara Andree Vezzàe koji je također objavio Visintinijevu biografiju.⁴ Točnija bi njezina definicija bila katalog jer je nastala na temelju izložbe fotografija iz Zbirke Visintini, koja se nalazi pohranjena u Uniji Istrana (*Unione degli Istriani*) u Trstu. Unatoč nekolicini faktografskih pogrešaka i površnom istraživanju, djelo je vrijedno prije

1 Federico Pagnacco, „Giuliani caduti in guerra: due eroi di Parenzo Mario e Licio Visintini“, *La porta orientale*, a. 23, n. 9–10, 1953., 327–333.

2 Gianni Bianchi, *Mario Visintini, Storia e leggenda di un asso italiano*, s. l. [Massa]: s. a. [2011.].

3 Håkan Gustavsson – Ludovico Slongo, *Fiat CR.42 Aces of World War 2*, Oxford 2009.; isti, *Gladiator vs. CR.42 Falco 1940–41*, Oxford 2012.

4 Andrea Vezzà, *I fratelli Visintini. Due stelle d'oro sopra Parenzo*, Trieste 2012.

svoga zbog izrazito bogatoga i dotad neobjavljenoga fotografskoga materijala. Većina je tih radova objavljena na talijanskom jeziku, jedan dio na engleskom, dok je na hrvatskom i slovenskom jeziku gotovo nemoguće pronaći rad o ovoj temi, što i ne iznenađuje.

Djetinjstvo i školovanje – težak put do ostvarenja sna

Mario Visintini rođen je 26. travnja 1913. u Poreču, tada još uvijek u sastavu Austro-Ugarske Monarhije. Iako se često spominje da je rođen kao Visentin⁵ te da mu je prezime kasnije „talijanizirano“ u Visintini, u porečkim matičnim knjigama zapisan je kao sin Josepha (Giuseppea) Visintinija i Giovanne Mengaziol iz Poreča.⁶ Kum je pri krštenju bio markiz Giorgio de Polesini. Kuća obitelji Visintini nalazila se u kontradi Sv. Duh (*S. Spirito*), prostoru gdje se danas nalazi zgrada Općinskoga suda i robne kuće „Riva“. Mario Visintini je rođen i odrastao u srednjoj od tri kuće poznate kao „Tre ville“.⁷ Upravo na tom prostoru, točnije iza kuće Visintinijevih, tijekom Prvoga svjetskog rata austrijska će vlast izgraditi bazu za hidroavione, koja će ostati u funkciji do kraja rata i propasti Austro-Ugarske Monarhije. Možda se već u tome nalazi odgovor na pitanje odakle Mariju interes za avione i zrakoplovstvo. Iako nema potvrde u izvorima, lako je moguće da su prva Mariova sjećanja vezana za avione jer je kao dječak mogao prisustvovati bombardiranjima i zračnim borbama koje su se povremeno odvijale iznad grada. Zračna je baza zatvorena nakon raspada Austro-Ugarske, ali su neki objekti, poput poletno-sletne staze, ostali do 70-ih godina dvadesetoga stoljeća.⁸

Završetkom osnovne škole nastavlja školovanje u pazinskoj talijanskoj gimnaziji. Nakon uspješnoga polaganja mature odlazi u Casertu, gdje se prijavljuje na Akademiju zračnih snaga (*Accademia Aeronautica*) kako bi postao vojni pilot, no već na početku pojavljuje se naizgled nepremostiv problem.

5 Primjerice, na ovoj stranici gdje se nalazi biografija M. Visintinija: http://surfcity.kund.dalnet.se/italy_visintini.htm (25. 9. 2014.), ili na http://it.wikipedia.org/wiki/Mario_Visintini, (25. 9. 2014.). Na drugim se mjestima, npr. u talijanskom *Bollettino di guerra*, spominje kao Visentin, a tu inačicu prezimena rabe i novine *Corriere istriano*. Gianni Bianchi u knjizi *Mario Visintini* također navodi originalno prezime Visentin koje je „talijanizirano“ u Visintini, u nekim dokumentima nalazimo tako verzije Visentin i Visintini. U daljnjem ću se tekstu koristiti originalnom verzijom Visintini. Dok sam tijekom istraživanja vodio razgovore s nekoliko starijih Porečana, pri spomenu Marija Visintinija dobio bih reagiranje „a, Mario Vižentin“, u talijanskoj transliteraciji bi bilo Visentin; moguće je da je svoje prezime izgovarao u dijalektalnoj inačici pa je zbog toga došlo do zbrke.

6 Matična knjiga rođenih (1913. – 1924.), Župa Poreč, Matično područje Poreč, Matični ured Poreč, signatura 69.

7 *Parenzo: la città e le sue ville. Ricordi e immagini „dei tempi andati“*, ur. Elio Giorio, s. 1. [Trieste]: s. a. [1980.], 145. Do danas su „preživjele“ dvije od tri vile, prva (najbliža gradu) srušena je radi izgradnje današnje robne kuće.

8 Kazivanje Renata Guština iz Poreča, rođenoga 1942. (15. 4. 2014.).

Ne prolazi na liječničkom pregledu te je proglašen nesposobnim za pilota, prije svega zbog vida, dok se kao drugi razlog navodi nedovoljna psihička stabilnost i slaba tjelesna sprema.⁹ Nakon toga početnog neuspjeha upisuje studij agronomije u Bologni slijedeći očeve stope, koji je bio agronom porečkoga Poljoprivrednog instituta, no nikada ga ne završava. U arhivu Bolonjskoga sveučilišta nalazimo podatak da je akademske 1938./1939. godine upisao četvrtu godinu.¹⁰

Ne zadovoljavajući se agronomijom, pokušava zaobilaznim putom, pa tako 24. rujna 1935. upisuje tečaj pilota na civilnim avionima u mjestu Taliedo kraj Milana, koji uspješno završava 30. svibnja 1936.¹¹ Nova se prilika ubrzo ukazala, Mario je pozvan na služenje vojnoga roka i zahvaljujući civilnoj dozvoli uspijeva upisati pilotsku vojnu školu u mjestu Grottaglie kod Taranta kao pričuvni časnik (*ufficiale di complemento*).¹² Konačno 14. studenoga 1936. završava školovanje s činom potporučnika u 91. eskadrili 4. jata smještenoj u Gorici.¹³

Već sljedeće godine, 8. studenoga 1937., prijavljuje se kao dobrovoljac i odlazi u Španjolski građanski rat.¹⁴ Boreći se u avionu Fiat C. R. 32 u eskadrili „La Cucaracha“ sudjelovao je u 6 zračnih bitaka i skupio 330 sati leta.¹⁵ Njegova je eskadrila sudjelovala u svim važnijim bitkama na sjeveru Španjolske, od Teruela, Bitke kraj Alfambre, Aragonske ofenzive, kao i u velikoj Bitci na Ebru.¹⁶ Ostvarit će i dvije potvrđene zračne pobjede, prvu 24. kolovoza 1938. tijekom Bitke na Ebru iznad mjesta Venta de Camposines, a drugu 5. rujna iste godine. U oba slučaja srušio je sovjetske avione (tipovi I-15 Chato i I-16 Rata) u službi zračnih snaga Španjolske Republike.¹⁷ Iz toga razdoblja njegova života ostalo je sačuvano i jedno pismo koje je poslao bratu Liciu. Datum na pismu je 28. travnja 1938., a u njemu Mario opisuje premještaj i smještaj u bazi pokraj Zaragoze u sjevernom dijelu

9 Gustavsson – Slongo, *Gladiator vs. CR.42 Falco 1940-41*, 42.

10 <http://www.archivistorico.unibo.it/it/struttura-organizzativa/sezione-archivio-storico/lauree-honoris-causa/mario-visintini.asp?IDFolder=333&ID Oggetto=112439&LN=IT> (27. 9. 2014.).

11 Gustavsson – Slongo, *Gladiator vs. CR.42 Falco 1940-41*, 42.

12 Arnaldo Geraldini, *Il mitragliere alato*, Roma 1942., 18.

13 Bianchi, *Mario Visintini*, 130; Silvio Platen, *Visintini: Il pilota solitario*, Roma 1942., 9.

14 Bianchi, *Mario Visintini*, 130. Zanimljivo kako u njegovom vojnom dosjeu, koji prenosi Bianchi, stoji da se od 8. studenoga 1937. do 20. rujna 1938. nalazio u specijalnom zadatku u inozemstvu (*missione speciale oltremare*).

15 Vezzà, *I fratelli Visintini*, 42.

16 Više o tim bitkama: Francesco Pedriani, *Guerra di Spagna e aviazione italiana*, Roma 1992.

17 Gustavsson – Slongo, *Gladiator vs. CR.42 Falco 1940-41*, 42.

Španjolske. Međutim, nema nikakva spomena zračnih pobjeda ni borbi.¹⁸ Platen u knjižici o Visintiniju spominje čak 7 zračnih pobjeda;¹⁹ moguće je da su zbrojene i pobjede u suradnji ili one nepotvrđene,²⁰ a moguće je i da se radi o običnom pretjerivanju za potrebe propagande. Za dvije možemo biti sigurni jer Bianchi u svojoj knjizi objavljuje dva izvještaja zapovjednika eskadrile „La Cucaracha“ Arriga Tessarija, u kojima opisuje akcije u kojima su postignute spomenute zračne pobjede.²¹ U službenom se izvješću navodi da je Visintini srušio avion tipa Curtiss američke proizvodnje, no radilo se sovjetskom Polikarpovu I-15. Zbog sličnosti u dizajnu ova su dva tipa aviona često zamjenjivana. Platen opisuje i Visintinijevu prvu zračnu pobjedu nad jednim protivničkim bombarderom, ali bez opisa mjesta, datuma ili tipa aviona.²² Na istom mjestu spominje još jednu borbu u kojoj se Visintini sam borio protiv pet aviona i srušio dva, ali se najvjerojatnije radi o pretjerivanju iz promidžbenih razloga.

Iz Španjolske se vraća 20. rujna, a već 14. listopada 1938. promaknut je u poručnika.²³ Usto je odlikovan Srebrnom medaljom i premješten iz pričuvnoga u djelatni vojni sastav.²⁴ Dok su kasnije izvještavale o njegovim pothvatima u Africi, novine *La Stampa* su objavile i Visintinijevu kratku biografiju, gdje spominju i ranjavanje u Španjolskoj.²⁵ U dokumentu objavljenom u Bianchijevoj knjizi stoji podatak da je za vrijeme boravka u Gorici doživio avionsku nesreću na lokalitetu Ponte Porton na Mirni u kojoj je ozlijeđen.²⁶ Moguće da je ranjavanje koje spominje *La Stampa* zapravo ozljeda u ovoj nesreći. Nakon promaknuća sudjelovao je i u invaziji na Albaniju. Kao pilot i zapovjednik transportnoga aviona Ca 133 sudjeluje u prebacivanju

18 Pismo je objavljeno na stranici (forumu) <http://www.betasom.it/forum/index.php?showtopic=39482> (1. 10. 2014.), nalazi se pod temom „Licio Visintini: La Sua Corrispondenza“. Korisnik koji ga je objavio tvrdi da je sva pisma zajedno s mnogim razglednicama našao u smeću u Pisi (!). Naši pokušaji uspostavljanja veze s tim korisnikom nisu urodili plodom.

19 Platen, *Visintini: Il pilota solitario*, 21.

20 Da bi jedna pobjeda bila potvrđena mora svjedočiti bar jedan suborac ili zarobljeni neprijateljski pilot, ako nema svjedoka treba biti pronađena olupina aviona na mjestu koje pokaže pilot koji tvrdi da je ostvario zračnu pobjedu. Ako niti jedan od ovih uvjeta nije ispunjen, pobjeda ne može biti potvrđena. Ako nema svjedoka, a avion padne u more ili na neprijateljski teritorij, gotovo je nemoguće potvrditi zračnu pobjedu.

21 Bianchi, *Mario Visintini*, 106-107 i 128-129.

22 Platen, *Visintini: Il pilota solitario*, 13. Dvije potvrđene pobjede su postignute nad lovcima, moguće da je ta jedna od onih dodatnih pobjeda koje se ne mogu potvrditi u ostalim izvorima.

23 Bianchi, *Mario Visintini*, 130. Iako se svakoj biografiji spominje 15. siječnja 1940., kao dan promaknuća preuzeli smo podatke iz njegova vojnoga dosjea koji je objavio Bianchi.

24 Gustavsson – Slongo, *Gladiator vs. CR.42 Falco 1940-41*, 42.

25 „La sedicesima Vittoria del cap. Mario Visintini“, *La Stampa*, n. 35, 10. veljače 1941.

26 Bianchi, *Mario Visintini*, 130.

talijanskih kopnenih snaga preko Otrantskih vrata.²⁷ Tijekom povratka u Goricu s jednoga od prebacivanja Visintini namjerno skreće prema Poreču kako bi u letu iznad grada „pozdravio“ roditelje.²⁸ O njegovim vratolomijama iznad Poreča imamo i jedno izravno svjedočanstvo: u časopisu *In strada granda* objavljeno je sjećanje Porečana Ferruccia Giorgisa koji je u travnju 1940. osobno upoznao Marija Visintinija. Odmah na početku spominje njegove zračne vratolomije „koje su dizale kosu na glavi Porečanima“, znao je letjeti na nekoliko centimetara (ili im se barem tako činilo) iznad mora i krova vlastite kuće.²⁹ Opisuje ga kao ozbiljnoga, čak tužnoga izgleda, u potpunom kontrastu s dojmom koji je o njemu stekao zbog spomenutih poteza.³⁰ Susret se odigrao nekoliko dana prije Visintinijeva premještaja u 412. eskadrilu³¹ stacioniranu u tadašnjoj Talijanskoj istočnoj Africi³², gdje će postići svoje najveće uspjehe i dostići najveću slavu. Još jedno izravno svjedočanstvo donosi nam Mario Grabar, koji prenosi svoja sjećanja iz djetinjstva vezana uz Visintinija: piše kako je imao malu jedrilicu „Cucaracha“, čije je jedro redovito donosio na krpanje kod njegove majke jer je često pretjerivao u „izazivanju“ vjetra pri plovidbi.³³ Jedrilicu „Cucaracha“ spominje i Giulia Fenga Colombis, koja opisuje Marija kao jednostavnu, simpatičnu i pristojnu osobu koja je voljela jedrenje. Posljednjega predratnog ljeta zajedno su otišli na jedriličarski izlet porečkim akvatorijem.³⁴

„Lovac znanstvenik“

Na početku se rata Talijanska istočna Afrika našla odsječena od talijanskoga matičnog teritorija i okružena sa svih strana neprijateljskim područjem, sa sjevera i zapada britanskim Sudanom, s juga britanskom Kenijom, dok se na istoku, osim Britanske Somalije, nalazio Indijski ocean, u potpunosti pod kontrolom britanske flote.³⁵ Najviše će tijekom sukoba Talijanske zračne snage osjetiti izoliranost, koja će se prije svega očitovati u nedo-

27 http://www.asso4stormo.it/arc_02/arc_02_01/Chianese_chi/chi03_V1.htm (15. 6. 2014.).

28 Na ist. mj.

29 „Licio Visintini: Eroe dell'impresa di Gibilterra“, *In strada granda*, 30, 1987., 31.

30 „In ricordo dei fratelli Visintini“, *In strada granda*, 21, 1983., 36.

31 Prema Oraziju Ferrari, prvo je premješten u 413. eskadrilu, a tek onda u 412. Orazio Ferrara, „L'asso tricolore dei cieli Africani: Mario Visintini“, *Aerei nella storia*, 77, 2011., 18.

32 Talijanska istočna Afrika službeno je osnovana 1936. nakon osvajanja Etiopije; osim Etiopije uključivala je Eritreju i južni dio današnje Somalije (Talijansku Somaliju).

33 „Licio Visintini: Eroe dell'impresa di Gibilterra“, 31.

34 „Ricordo di Mario“, *In strada granda*, 79, 2001., 32.

35 Giuseppe Santoro, *L'aeronautica italiana nella Seconda guerra mondiale*, vol. 2, Milano – Roma 1950., 143-144.

statku zamjenskih dijelova, novih aviona, ali i novih pilota. Dok će britanskoj strani biti relativno lako opskrbljivati i popunjavati postrojbe iz svojih posjeda u južnoj Africi, Indiji i Australiji, talijanskoj će strani to biti gotovo u potpunosti onemogućeno te je zapravo britanska pobjeda bila samo pitanje vremena.³⁶ Upravo u takvim teškim uvjetima Mario Visintini će steći slavu i poštovanje. Najbolju ocjenu stanja u istočnoj Africi dao je jedan od vojnika koji je službovao na tom prostoru: „U Eritreji nismo imali ništa, znali smo da će Englezi napasti ako rat potraje. U tim dramatičnim okolnostima pojavilo se jedno ime, Mario Visintini, nepobjedivi pilot. Englezi su svojim eskadrilama dolazili nad Asmaru i Massawu, a Visintini bi ih svaki put »sredio«. Bio je naš spasitelj, legenda, voljen od svih.“³⁷

U trenutku izbijanja rata Mario Visintini nalazio se u 412. samostalnoj eskadrili (*412° squadriglia autonoma*) stacioniranoj u Eritreji. Eskadrila je na početku rata brojila devet aviona te je često mijenjala svoju bazu, od Asmare do Gure i Massawe.³⁸ Ta je postrojba bila opremljena tada najsvremenijim avionima dvokrilcima Fiat C. R. 42, ali su unatoč odličnim performansama bili nedorasli modernim jednokrilcima koji su bili u upotrebi u protivničkim zračnim snagama.³⁹ Dio eskadrile (četiri aviona) pod Visintinijevim zapovjedništvom prebačen je 11. lipnja 1940. u Massawu (tal. Massaua).⁴⁰ Već 14. lipnja, četiri dana nakon objave rata, Visintini je oborio svoj prvi avion na istočnoafričkom bojištu: britanski bombarder tipa Vickers Wellesley, a pri padu aviona poginuo je i britanski pilot Reginald Patrick Blenner Plunket.⁴¹ U vrlo kratkom razdoblju ruši još četiri aviona istoga tipa: prvoga 30. lipnja, drugoga 3. srpnja, trećega 26. kolovoza i četvrtoga 1. rujna.⁴² U pismu koje piše 1. srpnja roditeljima ne skriva oduševljenje: „Jučer sam u Massawi prisustvovao spektaklu, moja postrojba je oborila dva aviona, jedan je moj.“⁴³ Nakon drugoga rušenja dodijeljena mu je još jedna Srebrna medalja za ratne zasluge sa sljedećim objašnjenjem: „Lovački pilot velike vještine koji je

36 Isto, vol. 1, 165–170. Tamo nalazimo načine opskrbe talijanske vojske, kao i podatke o količini dostavljenoga materijala.

37 Bianchi, *Mario Visintini*, 3.

38 Chris Dunning, *Courage Alone. The Italian Airforce 1940-1943*, Aldershot 1998., 159.

39 Na ist. mj.

40 Eugenio Eusebi – Stefano Lazzaro – Ludovico Slongo, „Le vittorie aeree di Mario Visintini in Africa Orientale“, *Storia militare*, n. 246, ožujak 2014., 58.

41 Na ist. mj. U objašnjenju medalje dodijeljene 29. srpnja stoji da je prvi avion oborio 12., a ne 14. lipnja. Gustavsson i Slongo smatraju da se radi o grešci u službenom objašnjenju. Gustavsson – Slongo, *Gladiator vs. CR.42 Falco 1940-41*, 42.

42 Na ist. mj. Ondje se nalaze i točne oznake oborenih aviona, kao i pripadnost eskadrilama.

43 Eusebi – Lazzaro – Slongo, „Le vittorie aeree di Mario Visintini in Africa Orientale“, 59.

pokazivao veliku smirenost i hrabrost, više je puta sam napadao protivničke formacije sprječavajući da nanesu štetu našim bazama. Tijekom dva napada protiv naših objekata srušio je dva neprijateljska bombardera.⁴⁴ Između tih potvrđenih zračnih pobjeda, 8., 12. i 23. srpnja 1940. sudjeluje u borbama, kada teško oštećuje neprijateljske avione koji se uspijevaju vratiti u bazu, ali zbog štete moraju biti rashodovani.⁴⁵

Oko aviona srušenoga prvoga rujna počela se razvijati legenda o Mariju Visintiniju, pilotu koji je uspio zarobiti neprijateljski avion. Naime, talijanska propaganda piše da se radilo o zarobljavanju novoga tipa bombardera Bristol Blenheim, točnije da je Visintini prisilio pilota novoga modela na slijetanje na otočić Harmil ispred talijanske baze u Massawi te omogućio njegovo zarobljavanje. Cilj je akcije bila mogućnost proučavanja toga modela radi upoznavanja slabih točaka.⁴⁶ Međutim, Gustavsson i Slongo u svojoj knjizi *Gladiator vs. CR.42 Falco 1940-41* detaljno rekonstruiraju Visintinijeve zračne pobjede i za 1. rujna navode da je srušio bombarder Vickers Wellesley,⁴⁷ a u knjizi *Fiat CR.42 Aces of World War 2* također navode da se radi o rušenju Wellesleya, uz napomenu da je talijanska propaganda izmislila cijelu priču oko zarobljavanja.⁴⁸ Slongo kao suautor pak navodi da je avion zbog štete morao prisilno sletjeti.⁴⁹ Bianchi prenosi izjave Mari-ova zapovjednika satnika Antonija Raffija vezane za taj događaj; radi se o spajanju dva različita i potpuno odvojena događaja u kojima su srušena dva aviona.⁵⁰ U službenim talijanskim ratnim vijestima (bez spomena M. Visintinija) objavljenim 2. rujna 1940. stoji: „neprijateljski napad na otočić Harmil, jedan avion je srušen, a tročlana posada je zarobljena“.⁵¹ Istu vijest objavljenu u novinama *Corriere istriano* donosi i poznati ratni izvjestitelj Leone Concato. Detaljnije opisuje cijelu akciju: avion je dolazio u dnevna izviđanja i dva puta je uspio pobjeći, ali je za treći susret ugrađen radio u Visintinijev avion te je navođen sa zemlje uspio uloviti i srušiti neprijatelja.⁵²

44 Vezzà, *I fratelli Visintini*, 57.

45 Eusebi – Lazzaro – Slongo, „Le vittorie aeree di Mario Visintini in Africa Orientale“, 60.

46 Federico Pagnacco, *Eroi di Parenzo – Mario e Licio Visintini e Stefano Terlevich – Caduti per la patria*, Trieste 1959., 4. Isto navodi i Platen u *Visintini, il pilota solitario*, 31-32.

47 Gustavsson – Slongo, *Gladiator vs. CR.42 Falco 1940-41*, 42.

48 Isti, *Fiat CR.42 Aces of World War 2*, 22.

49 Eusebi – Lazzaro – Slongo, „Le vittorie aeree di Mario Visintini in Africa Orientale“, 60.

50 Bianchi, *Mario Visintini*, 18.

51 http://www.alieuomini.it/pagine/dettaglio/bollettini_di_guerra,9/-_settembre_dal_n_al_n,47.html (13. 5. 2014.).

52 „Mario Visintin: Il cacciatore solitario“, *Corriere istriano*, 12. veljače 1941.

Ovom pobjedom Visintini postiže ukupno pet pobjeda, čime stječe status zračnoga asa, kao prvi talijanski pilot koji je stekao taj prestižni status za vrijeme rata. Zbog svoje je preciznosti u talijanskim novinama stekao pridjevak „lovac znanstvenik“ (*cacciatore scientifico*).⁵³ Concato piše da je noćima detaljno proučavao modele aviona tražeći neprijateljske slabe točke i načine kako ih pogoditi, a sve s ciljem pobjede.⁵⁴

Visintinijeva je eskadrila 20. rujna 1940. premještena u Guru, gdje postiže još četiri zračne pobjede kroz nekoliko dana, toga puta nad bombarderima tipa Bristol Blenheim.⁵⁵ Prvu postiže 30. rujna, kada ruši avion zapovjednika 45. eskadrile satnika Georga Justina Busha, koji pogiba s još dva člana posade. Tri dana nakon toga postiže sljedeću pobjedu, i ovoga puta nad zapovjednikom te eskadrile, Bushevim nasljednikom bojnikom Dallamoreom.⁵⁶ Već će se u prvim akcijama Visintini istaknuti hrabrošću, požrtvovnošću i sposobnošću, o čemu svjedoči Ferruccio Giorgis, tada također na službi u Talijanskoj istočnoj Africi.⁵⁷ Do novoga duela dolazi 8. listopada: jedan je Blenheim na zadaći izvidanja napadnut od strane osamljenoga Fiata C. R. 42; britanski avion bježi i sretno se vraća u bazu, ali ne bez pretrpljene štete. Iako nema potvrde u izvorima, moguće je da ga je napao upravo Visintini, opravdavajući još jedan svoj nadimak – *il cacciatore solitario* (osamljeni lovac, lovac samotnjak).⁵⁸ Novi (dvostruki) uspjeh postiže 13. listopada, kada ostvaruje još dvije pobjede koje su brzo postale legendarne. Sam napada dva Blenheima iznad Decamera. Najprije se postavio između dva aviona kako njihovi mitraljesci ne bi mogli pucati bez bojazni da se međusobno pogode, odjednom se prebacio u mrtvi kut prvoga aviona koji ruši, a zatim to ponovio s drugim avionom.⁵⁹ U sljedećoj akciji, napadu na Gadaref, sudjelovao je i Concato koji je detaljno opisao cijelu akciju pa tako saznajemo da je napadnut aerodrom u Gadarefu u Sudanu, gdje je uništeno skladište streljiva i 11 aviona, točnije devet bombardera i dva lovca.⁶⁰ Zbog te je akcije Visintini odlikovan Brončanom medaljom za zasluge.⁶¹ Concato stiže u istočnu

53 Giovanni Massimello – Giorgio Apostolo, *Italian Aces of World War Two*, Oxford 2000., 47.

54 <http://leoneconcato.it/articoli-di-guerra/32-mario-visintini-presente.html> (13. 5. 2014.).

55 Gustavsson – Slongo, *Gladiator vs. CR.42 Falco 1940-41*, 42.

56 Bianchi, *Mario Visintini*, 19.

57 „In ricordo dei fratelli Visintini“, *In strada grande*, 21, 1983., 36.

58 Eusebi – Lazzaro – Slongo, „Le vittorie aeree di Mario Visintini in Africa Orientale“, 61.

59 Na ist. mj.

60 Cijeli se članak nalazi na adresi <http://leoneconcato.it/articoli-di-guerra/33-la-squadriglia-indiavolata-dei-cavalieri-erranti.html> (13. 5. 2014.).

61 Eusebi – Lazzaro – Slongo, „Le vittorie aeree di Mario Visintini in Africa Orientale“, 62.

Afriku sredinom listopada 1940., navodi da je nedugo prije njegova dolaska Visintini srušio dva Bristol Blenheima.⁶² Vrlo vjerojatno se radi o dva Blenheima srušena 13. listopada. Početkom studenoga započinje britanski napad na Menemmu i Galabat. Usporedno se s kopnenim bitkama odvijaju i zračne bitke, u kojima također sudjeluje Visintini. Tijekom samo jednoga dana Britanci su izgubili šest aviona, od kojih se tri mogu pripisati Visintiniju.⁶³ U sva se tri slučaja radilo o lovcima dvokrilcima tipa Gloster Gladiator, sličnih karakteristika poput talijanskih C. R. 42.⁶⁴ Prije akcije koja će ga najviše proslaviti Visintini će postići još dvije pobjede, jednu 26. studenoga, a drugu 4. prosinca. Obje pobjede opisuje u pismu poslanom majci: „26. studenoga presreo sam šest brzih Blenheima, srušio sam jednoga i ošteti ostale, koji nisu mogli obaviti svoj zadatak“.⁶⁵ U napadu 11. prosinca na britanske baze u Aromi i Gaz Redebe uništena su još četiri aviona, ali se puno više iskazao spasivši svojega zapovjednika satnika Antonija Raffija, čiji avion biva pogođen i prisiljen na slijetanje. Visintini slijeće svojim avionom, ukrcava zapovjednika, sjeda mu u krilo te se obojica sretno vraćaju u bazu.⁶⁶ Propaganda će dodati razne detalje ovoj akciji, poput britanskih vojnika koji jure vojnim vozilima prema satniku Raffiju i kojima Visintini bježi pod kišom metaka.⁶⁷ Taj će mu pothvat donijeti najveću slavu te će se o njegovim podvizima proćuti i u rodnom gradu.⁶⁸ Talijanske ratne vijesti također spominju ovu akciju kod Gaz Redebe, iako ga ne spominju imenom.⁶⁹ Zato ga imenom i prezimenom spominju novine *La Stampa*, kao i *Il telegrafo*, koje u jednom članku pišu o toj akciji navodeći i njegovu kratku biografiju.⁷⁰ Ova akcija će od Visintinija učiniti nacionalnoga heroja te će se njegovi pothvati od tada redovito pojavljivati u novinama. Godinu će završiti s još jednom pobjedom, ostvarenom u noćnom okršaju 15. prosinca 1940. godine. Potvrdu te pobjede također nalazimo u pismu poslanom majci u Poreč.⁷¹ Zadnjega dana

62 <http://leoneconcato.it/articoli-di-guerra/32-mario-visintini-presente.html> (13. 5. 2014.).

63 Gustavsson – Slongo, *Fiat CR.42 Aces of World War 2*, 31.

64 Eusebi – Lazzaro – Slongo, „Le vittorie aeree di Mario Visintini in Africa Orientale“, 62.

65 Bianchi, *Mario Visintini*, 24.

66 Isto, 25.

67 Pagnacco, *Eroi di Parenzo – Mario e Licio Visintini e Stefano Terlevich – Caduti per la patria*, 5.

68 Kazivanje S. S. iz Poreča, 15. 4. 2014.

69 http://www.alieuomini.it/pagine/dettaglio/bollettini_di_guerra,9/-_dicembre_dal_n_al_n,74.html (12. 5. 2014.).

70 „La figura del ten. Visintini“, *La Stampa*, n. 301, 17. prosinca 1940. Zanimljivo da je ovo jedini izvor gdje se spominje ranjavanje u Španjolskoj. Moguće je da se radi o još jednoj zamjeni događanja jer je stvarno bio ozlijeđen, ali u padu aviona nakon povratka iz Španjolske.

71 Gustavsson – Slongo, *Fiat CR.42 Aces of World War 2*, 45.

1940. Visintini se nalazi u Villi Italia u Asmari na dočeku Nove godine u društvu vojvode od Aoste, upravitelja Talijanske istočne Afrike.⁷²

Sljedeća godina započinje promaknućem. Naime, 16. siječnja 1941. Visintini je promaknut u satnika zbog ratnih zasluga.⁷³ Nedugo zatim započinje britanska ofenziva na sjevernom sektoru, 412. eskadrila je angažirana za napade na britanske kopnene postrojbe, a u jednom od tih napada bit će ranjen i general William Slim.⁷⁴ Početkom veljače Visintini postiže nove pobjede; prva će biti postignuta već četvrtoga dana, kada je srušio još jedan bombarder tipa Blenheim, a pet dana poslije tijekom napada na bazu u Agordatu sudjeluje u uništavanju još šest aviona.⁷⁵ Još jedan Wellesley ruši 7. veljače iznad Kerena.⁷⁶ *Il telegrafo* detaljnije izvješćuje o toj akciji, navodeći rušenje dva Wellesleya i jednoga Hurricanea te kako je mladi satnik Mario Visintini ostvario svoju 16. pobjedu.⁷⁷ Ime satnika Visintinija⁷⁸ pojavit će se u talijanskim službenim ratnim vijestima (*Bollettino di guerra*, broj 247) uz objavu da se radi o njegovoj 16. zračnoj pobjedi.⁷⁹ Ista će vijest, s kratkom biografijom, biti objavljena i u *La Stampa*.⁸⁰ U tim novinama bit će objavljen i članak o napadu na bazu u Agordatu, uz, naravno, uvećan broj uništenih neprijateljskih aviona te se na kraju navodi kako su „naši lovci bili pod zapovjedništvom novopromaknutoga satnika Visintinija, koji je do sada srušio 16 engleskih aviona“.⁸¹

U sklopu velike britanske ofenzive dolazi do odlučujuće bitke rata u istočnoj Africi, bitke kod Kerena, te se kao zračna potpora pojavljuju britanski lovci, tipa Hawker Hurricane, koji su se proslavili u bitci za Britaniju. Za talijanske snage u Africi situacija je bila sve kritičnija. Unatoč brojnim uspjesima tijekom zračnih borbi, početkom veljače 1941. u cijeloj Talijanskoj istočnoj Africi za borbu je bilo sposobno još samo 15 aviona C. R. 42.⁸² Upravo će se s eskadrilom novih Hurricanea sukobiti Visintinijeva eska-

72 Bianchi, *Mario Visintini*, 28.

73 Isto, 130.

74 Gustavsson – Slongo, *Fiat CR.42 Aces of World War 2*, 61.

75 http://surfcity.kund.dalnet.se/italy_visintini.htm (25. 9. 2014.).

76 Gustavsson – Slongo, *Fiat CR.42 Aces of World War 2*, 63.

77 „Violenti attacchi nemici nella zona di Cheren“, *Il telegrafo*, n. 39, 14. veljače 1941.

78 U verziji Visentini.

79 http://www.alieuomini.it/pagine/dettaglio/bollettini_di_guerra,9/-_febbraio_dal_n_al_n,52.html (18. 5. 2014.), originalno piše prezime Visentini.

80 „La sedicesima vittoria del cap. Mario Visentini“, *La Stampa*, n. 35, 10. veljače 1941.

81 „L'impresa di cinque „Falchi“ sul campo nemico di Agordat“, *La Stampa*, n. 37, 12. veljače 1941.

82 Gustavsson – Slongo, *Fiat CR.42 Aces of World War 2*, 62.

drila 10. veljače iznad Adi Ugrija.⁸³ Bitka će se pretvoriti u osobni okršaj dva zračna asa, satnika Marija Visintinija i poručnika Kennetha Drivera iz Prve južnoafričke eskadrile.⁸⁴ Iako se ovo često spominje kao Visintinijeva pobjeda, avion poručnika Drivera je bio „samo“ teško oštećen uključujući spremnik goriva te mu je uspio pobjeći i doslovno posljednjim se kapima goriva dovući do baze.⁸⁵ Visintinijevu sposobnost i vještinu najbolje dokazuje podatak o maksimalnoj brzini dva aviona: dok je njegov C. R. 42 letio maksimalnom brzinom od 420 km/h, britanski Hurricane je mogao letjeti 530 km/h.⁸⁶ Dan prije ove akcije Visintini će biti predložen za najviše talijansko odličje, Zlatnu medalju za ratne zasluge.⁸⁷ Već dan poslije Visintini i 412. eskadrila su ponovno u akciji, bitka kod Kerena se nastavila i na kopnu i u zraku. Visintini je letio praćen narednikom Luigijem (Ginom) Baronom i poručnikom Ubaldom Buzzijem. Zbog lošega vremena dolazi do razdvajanja trojice pilota; dok se Visintini uspješno vraća u Asmaru, druga dvojica slijeću na jedan pomoćni aerodrom u blizini Massawe.⁸⁸ Čim je sletio, Visintini saznaje vijest da se dvojica suboraca nisu vratila te se istoga trenutka ponovno diže u zrak i kreće u potragu. Loše vrijeme koje je prizemljilo njegove suborce za njega će biti fatalno, svojim će se avionom zabiti u planinu Bizen pokraj Nefasita i na mjestu poginuti.⁸⁹ Njegovo je karbonizirano tijelo pronađeno sljedećega dana te je pokopan u Asmari, gdje mu se i danas nalazi grob. Jedan je od njegovih suboraca nakon nesreće sakupio dijelove uništenoga zrakoplova te ih nakon povratka u Italiju 1947. predao njegovoj majci.⁹⁰ *La Stampa* objavljuje vijest o njegovoj pogibelji pod naslovom: „Junačka žrtva satnika Visintinija, nikada pobijeđenoga lovca“. U članku su objavljene pojedinosti o smrti, njegova slika i napomena da je ostvario

83 <http://samilitaryhistory.org/vol036dt.html> (20. 4. 2014.).

84 Gustavsson – Slongo, *Gladiator vs. CR.42 Falco 1940-41*, 42.

85 <http://samilitaryhistory.org/vol036dt.html> (20. 4. 2014.). Da bi pobjeda bila ostvarena neprijateljski avion mora biti srušen. Prema Bianchiju Visintini namjerno nije dokrajčio južnoafričkoga pilota nego ga je pratio do njegove matične baze u Agordat u koja je kasnije napadnuta, no postoji neslaganje u datumima. Talijanski *Bollettino* donosi vijest o napadu na Agordat 10. veljače., znači da je napad izvršen dan prije, 9. veljače, dok se dvoboj dva asa odvijao 10. veljače 1941. Budući da Bianchi ne navodi nikakve izvore koje je koristio, ne mogu se provjeriti njegovi navodi.

86 Santoro, *L'aeronautica italiana nella Seconda guerra mondiale*, vol. 1, 20.

87 Gustavsson – Slongo, *Gladiator vs. CR.42 Falco 1940-41*, 42.

88 Na ist. mj.

89 Bianchi, *Mario Visintini*, 135–136, donosi izvještaj Visintinijeva zapovjednika pukovnika Emidija Liberatija o svim okolnostima njegove smrti.

90 Pagnacco, *Eroi di Parenzo – Mario e Licio Visintini e Stefano Terlevich – Caduti per la patria*, 6. Ovi ostatci su danas dio Zbirke Visintini u Uniji Istrana u Trstu.

17 zračnih pobjeda.⁹¹ *Corriere istriano* također donosi vijest o Visintinijevoju smrti u članku „Mario Visintini slavno pao“ objavljenom na naslovnici. U istome broju je objavljen još jedan članak o njegovoj smrti, spominje se da je Poreč osvanuo u tuži sa zastavama na pola koplja.⁹²

Zbog svojih će zasluga postumno biti odlikovan Zlatnom medaljom sa sljedećim objašnjenjem: „Odličan sin Italije, junački, neumoran, neukroćen, na svim nebima Carstva uništavao je neprijateljsku drskost u 50 pobjedničkih borbi tijekom kojih je oborio 16 protivnika i sudjelovao u uništenju 32 aviona tijekom napada na odlično opremljene neprijateljske zračne baze. Na nebu i zemlji bio je strah i trepet neprijatelja, simbol pobjede junačke Italije tijekom osvajanja svojega mjesta u svijetu.“⁹³ Ratni izvjestitelj Concato će ga opisati kao „rasnoga lovca“ (*cacciatore di razza*).⁹⁴ Sveučilište u Bologni dodijelit će mu 11. svibnja 1941. počasnu diplomu (*laurea honoris causa*) iz agronomije.⁹⁵ Dodatna mu je počast dodijeljena imenovanjem zračne baze u Rivoltu njegovim imenom, baze poznate akrobatske skupine „Freccie tricolori“.⁹⁶ Pothvati Marija Visintinija (kao i njegova mlađega brata Licia Visintinija) potaknuli su porečke gradske vlasti da Trg kralja Viktora Emanuela III. preimenuju u Trg braće Visintini (*Piazza Fratelli Visintini*).⁹⁷ Promjenom vlasti nakon rata dolazi i do promjene imena trga; danas je taj trg posvećen vođi seljačke bune Matiji Gupcu. Dvije osnovne škole u Italiji nose naziv „Braća Visintini“,⁹⁸ u Trstu i u Mestreu. Mario Visintini (ali u verziji Visentini) pojavit će se čak u jednoj epizodi stripa *Pustinjski škorpion* (*Gli scorpioni del deserto*) Huga Pratta: glavni lik satnik Koinsky letio je u avionu koji Mario Visintini prisiljava na slijetanje.⁹⁹

91 „L'eroico sacrificio del cap. Visintini“, *La Stampa*, n. 39, 14. veljače 1941.; 17. pobjedom se smatra „rušenje“ Hurricanea Kennetha Drivera.

92 „Mario Visintin, caduto gloriosamente“, *Corriere istriano*, 14. veljače 1941.

93 http://www.alieuomini.it/pagine/dettaglio/uomini,5/mario_visintini_gli_eroi_alati,29.html (28. 9. 2014.).

94 <http://leoneconcato.it/articoli-di-guerra/32-mario-visintini-presente.html> (25. 7. 2014.).

95 <http://www.archivistorico.unibo.it/it/struttura-organizzativa/sezione-archivio-storico/lauree-honoris-causa/mario-visintini.asp?IDFolder=333&IDOggetto=112439&LN=IT> (27. 9. 2014.).

96 „L'aerobase di Rivolto porta il nome glorioso di Mario Visintini“, *In strada grande*, 47, 1995., 7.

97 *Parenzo: la città e le sue ville. Ricordi e immagini „dei tempi andati“*, 109. Potvrđeno i u kazivanju S. S., rođene 1922. u Ladrovićima kod Poreča, 15. 4. 2014. Nije poznat točan datum preimenovanja trga, ali se, s obzirom na njegov prethodni naziv, može pretpostaviti da se dogodilo nakon 8. 9. 1943.

98 Mladi će brat Licio Visintini također biti odlikovan Zlatnom medaljom. Pripadnik 10. flotile MAS, organizator tajne baze „Olterra“, izgubit će život kao podmorski diverzant pri napadu na Gibraltar u prosincu 1942. godine.

99 Bianchi, *Mario Visintini*, 111-121. Epizoda u kojoj se pojavljuje Visintini („Danakilske štihace“) objavljena je 1980. godine. Strip *Pustinjski škorpion* u hrvatskom je prijevodu 2013. objavio zagrebački izdavač Bookglobe; prije toga sa se hrvatski čitatelji s njime mogli upoznati čitajući ga na srpskom jeziku u novosadskom strip-časopisu *Stripoteka* (Visintini se pojavljuje u br. 749 od 5. 4. 1983. i 751 od 19. 4. 1983.).

Zaključak

Mario Visintini će tijekom devet mjeseci službovanja u Africi u svom dvokrilcu tipa Fiat C. R. 42 Falco postići ukupno 16 zračnih potvrđenih pobjeda (plus dvije ostvarene u Španjolskoj) tijekom 50-ak borbi te će sudjelovati u uništenju dodatna 32 aviona na tlu. U istočnoj su Africi talijanski piloti uništili 140 protivničkih aviona u zraku i dodatnih 80 na tlu, što znači da je sam Visintini zaslužan za 11 % aviona koje su srušile talijanske zračne snage u istočnoj Africi.¹⁰⁰ Sve njegove pobjede su neslužbene jer je cjelokupna dokumentacija eskadrile u kojoj se borio izgubljena.¹⁰¹ Međutim, dobar se dio njegovih pobjeda može potvrditi preko britanskih izvora, što je u velikoj mjeri napravljeno u knjizi H. Gustavssona i L. Slonga *Gladiator vs. CR.42 Falco 1940-41*. Važan su prinos dali i autori E. Eusebi, S. Lazzaro te L. Slongo u članku objavljenom u časopisu *Storia militare*. Njegovi će pothvati često biti praćeni u talijanskim medijima toga doba, primjerice u novinama *La Stampa* i *Corriere istriano*. Posebno je postao slavan kada se njegovo ime pojavilo u *Bollettinu*. Od toga dana pa sve do njegove smrti *Corriere istriano* je redovito donosio članke o njemu.

Sa svojih 16 zračnih pobjeda Mario Visintini će postati (i ostati) najbolji pilot svih zaraćenih strana afričkoga ratišta u Drugom svjetskom ratu i najbolji pilot dvokrilaca toga sukoba. Bio je prvi talijanski zračni as Drugoga svjetskog rata i dugo će vremena nakon smrti držati primat u broju oborenih aviona. Danas će rijetko koji stanovnik Poreča znati tko je bila ova osebujna ličnost, iako je rođen i odrastao u njemu. Steći će vojnu slavu i brojna odlikovanja kao pilot na bojištima istočne Afrike, no unatoč svojim podvizima bit će poslije rata potpuno zaboravljen u rodnom gradu. Zasiurno je jedan od razloga taj što je bio pripadnikom talijanske Kraljevske vojske u vrijeme dok je Italijom vladao fašistički režim. Nakon Drugoga svjetskog rata Poreč, kao i gotovo cijela Istra, više nije u sastavu Italije nego postaje dio nove Jugoslavije u kojoj se namjerno zaboravljaju ličnosti nepodobne biografije, što je zasigurno bio i Mario Visintini. Dolaskom Poreča pod novu vlast gotovo cjelokupno stanovništvo napušta grad, a s njima odlazi i kolektivna memorija o povijesti grada i njegovim stanovnicima, u čemu leži još jedan od razloga potpunoga zaborava ovoga Porečana.

¹⁰⁰ Santoro, *L'aeronautica italiana nella Seconda guerra mondiale*, vol. 2, 191. Ako na 16 potvrđenih dodamo i još 5 nepotvrđenih pobjeda, dolazimo do 15 % svih savezničkih gubitaka u istočnoj Africi.

¹⁰¹ http://surfcity.kund.dalnet.se/italy_visintini.htm (25. 9. 2014.). Na toj se stranici nalazi i (nepotpuni) popis njegovih zračnih pobjeda s datumima i tipovima aviona koje je srušio, a malo se drugačiji popis nalazi i u: Eusebi – Lazzaro – Slongo, „Le vittorie aeree di Mario Visintini in Africa Orientale“, 64.

Na istraživanje Visintinijeva života i pisanje ovoga rada motivirao nas je upravo taj zaborav i želja da se prekine šutnja o onim našim sugrađanima koji su zbog povijesnih okolnosti stjecali slavu i poštovanje daleko od rod-noga grada, a onda su zbog tih istih povijesnih okolnosti potpuno zaborav-ljeni jer su u tom trenutku bili nepodobnima novoj vlasti.

Sažetak

Život Marija Visintinija predstavlja dio porečke povijesti koja je nestala nakon Dru-goga svjetskog rata, kada Poreč postaje dijelom komunističke Jugoslavije. Prva je izravna posljedica ove promjene bio odlazak gotovo cjelokupnoga stanovništva, a time i kolektivne memorije o poznatim sugrađanima. Jedan od tih bio je i vojni pilot Mario Visintini, koji će steći brojna odlikovanja i ratnu slavu, ali će unatoč tome biti potpuno zaboravljen u rodnome gradu poslije rata, dok će u Italiji biti čašćen. U članku se obrađuje njegova biografija od školovanja, sudjelovanja u ratu do okol-nosti koje su dovele do njegove pogibije. Unatoč početnim teškoćama Visintini će ostvariti svoj san, postat će vojni pilot, vatreno će krštenje imati u Španjolskom građanskom ratu boreći se na strani frankista. U Španjolskoj će provesti godinu dana i postići svoje prve zračne pobjede. Povratkom u Italiju ponovno je smješten u Goricu, odakle je često zalazio u Poreč i na oduševljenje sugrađana demonstrirao svoje letačke sposobnosti. Nedugo prije talijanskoga uključivanja u Drugi svjetski rat premješten je u Talijansku istočnu Afriku. Upravo ondje, na sporednom frontu, Visintini stječe slavu i poštovanje, kako suboraca, tako i neprijatelja. Za upravljačem tada najmodernijega aviona dvokrilca Fiata C. R. 42 Falco postat će najbolji pilot dvokrilaca u Drugom svjetskom ratu, prvi talijanski zračni as i najbolji pilot afričkoga bojišta. Ratujući u istočnoj Africi postigao je ukupno 16 potvrđenih zračnih pobjeda i još pet nepotvrđenih te sudjelovao u uništenju preko 30 neprijateljskih aviona na tlu tijekom napada na zračne baze. Zbog svoje preciznosti i pedantnosti, dobit će pridjevak „lovac znanstvenik“, a bit će poznat i kao „lovac samotnjak“. Njegovi pothvati učinit će ga legendom još za života, posebno za talijansku ratnu propa-gandu koja će od njega stvoriti medijsku zvijezdu.

Mario Visintini – il dimenticato asso dell'aviazione italiana di Parenzo

Riassunto

La vita di Mario Visintini rappresenta quella parte della storia parentina che scom-parve dopo la Seconda guerra mondiale ossia da quando Parenzo divenne parte della Jugoslavia comunista. La prima diretta conseguenza di questo cambiamento è il quasi totale esodo della popolazione che portò, tra l'altro, anche alla scom-parsa della memoria collettiva legata ai parentini famosi. Uno di questi era il pilota M. Visintini, che nonostante avesse ottenuto numerose decorazioni e onori mili-tari, sarà completamente dimenticato nella sua città natale, mentre in Italia venne degnamente onorato. In questo articolo l'autore ha analizzato la biografia del pilota, iniziando dagli anni dei suoi studi, coprendo la partecipazione nella guerra, per

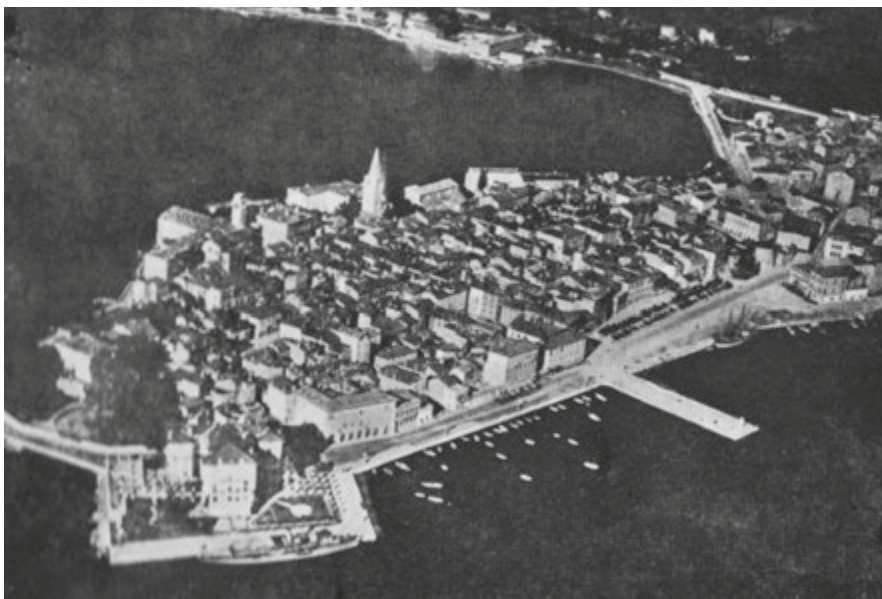
arrivare alle circostanze che hanno portato alla sua morte. Nonostante le difficoltà iniziali, Visintini realizzerà il suo sogno diventando pilota della Regia Aeronautica e avrà il suo battesimo di fuoco nella Guerra civile spagnola combattendo dalla parte franchista. Rimarrà in Spagna per un anno e conquisterà le sue prime vittorie aeree. Dopo il ritorno in patria si colloca di nuovo a Gorizia da dove spesso si reca a Parenzo per sfoggiare le sue doti da pilota davanti ai concittadini stupiti. Poco prima della dichiarazione di guerra italiana, venne trasferito nell'Africa orientale italiana. Proprio in questo luogo, su questo fronte secondario, Visintini otterrà la fama ed il rispetto dei commilitoni, ma anche degli avversari. Pilotando il più moderno biplano Fiat C.R. 42, noto anche come "Falco", diventerà il miglior pilota di aerei biplani della Seconda guerra mondiale, nonché il miglior pilota del fronte africano. Combattendo nell'Africa orientale otterrà 16 vittorie confermate più 5 probabili e parteciperà nella distruzione di altri 30 velivoli situati nelle basi nemiche. Per il suo modo di combattere e la sua precisione, sarà noto anche come "Il pilota scientifico", ma anche come "Il pilota solitario". Grazie alle sue gesta, diventerà una leggenda già da vivo, specialmente grazie alla propaganda italiana che farà di lui una star mediatica.

Mario Visintini – the forgotten Italian aerial ace from Poreč

Summary

The life of Mario Visintini represents a part of Poreč history that disappeared after WW2 when Poreč became part of communist Yugoslavia. The first direct consequence of this change was the exodus of nearly the entire population and with them the collective memory of the famous people of the city. One of these was the pilot Mario Visintini, who had been completely forgotten in his hometown, despite the fact that he had received numerous decorations and military honours. However, he was honoured in Italy. In the article, the author analyses his biography from studies, his participation in the war, and the circumstances that led to his death. Despite initial difficulties, Mario Visintini had fulfilled his dream, and when he became a pilot, his trial of fire was to be in the Spanish civil war where he had fought for the nationalist side. He remained in Spain for one year where he had won his first aerial victories. After returning home, he was again posted to Gorizia air base from where he often flew to Poreč to demonstrate his flying capabilities in front of the city population. Just before the Italian entry in the WW2, he was transferred to the Italian East Africa. Right there on this secondary front, Mario Visintini was to gain military glory and respect of his fellow pilots, also but from his adversaries. Flying in the most modern biplane Fiat C.R. 42, also known as "Falco", he became the top scoring fighter biplane pilot of the WW2 and of the African front. During his service in East Africa he had achieved 16 confirmed air victories, plus 5 most likely won by him, and had participated in the destruction of 30 additional aircrafts on the ground. Because of his way of fighting and his precision, he was to be nicknamed the "Scientific Fighter Pilot", and also the "Solitary Pilot". His military achievements had made him a legend during his lifetime, especially by Italian propaganda which had transformed him into a media star.

Prilozi

Sl. 1. Zračna fotografija Poreča koju je snimio Mario Visintini iz svojega aviona 1938. godine (*Parenzo: la città e le sue ville. Ricordi e immagini „dei tempi andati“*, 23).

Sl. 2. Rodna kuća braće Visintini u Poreču, u današnjoj Ulici Rade Končara (snimio: Bojan Horvat, 26. travnja 2014.).

Sl. 3. Nasmijani Mario Visintini (desno) u društvu mladeg brata Licia kao dječak u Poreču („L'insegnamento dei fratelli Mario e Licio Visintini“, *In strada grande*, 39, 1991., 18).

Sl. 4. Obitelj Visintini – otac Giuseppe (Pino), sinovi Mario (gore u sredini) i Licio te majka Maria (Vezzà, *I fratelli Visintini*, 10).

Sl. 5. Mario Visintini na jedrilici „La Cucaracha“ u društvu France, sestre Giulije Fenge Colombis, moguće autorice fotografije, u ljeto 1939. („Ricordo di Mario“, *In strada grande*, 79, 2001., 32).

Sl. 6. Piloti eskadrile „La Cucaracha“ iz Španjolskoga gradanskog rata. Mario Visintini je prvi s lijeve strane. Na trupu aviona nalazi se simbol eskadrile („60° aniversario dell’eroica scomparsa del cap. pil. Mario Visintini“, *In strada grande*, 58, 2001., 9).

Sl. 7. Mario Visintini sa satnikom Antoniom Raffijem nakon spašavanja (Gustavsson – Slongo, *Fiat CR.42 Aces of World War 2*, 43).

Sl. 8. Jedna od posljednjih fotografija Marija Visintinija, snimljena u siječnju 1941. (Eusebi – Lazzaro – Slongo, „Le vittorie aeree di Mario Visintini in Africa Orientale”, 62).